

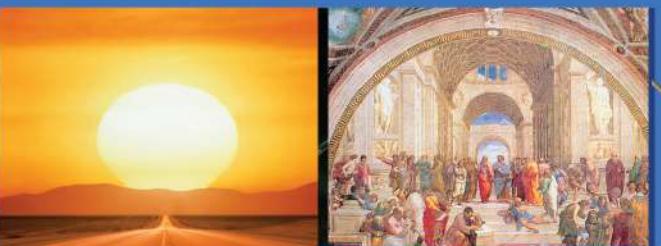
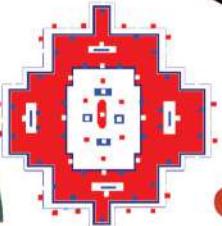

وزارت معارف

A R T

صـدـنـوـفـ

۱۳۹۹

هـ شـ

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی
هر بچی یې قهرمان دی
د بلوڅو د ازبکو
د ترکمنو د تاجکو
پامیریان، نورستانیان
هم ايماق، هم پشه يان
لكه لمړ پرشنه آسمان
لكه زره وي جاویدان
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

دا وطن افغانستان دی
کور د سولې کور د توري
دا وطن د ټولو کور دی
د پښتون او هزاره وو
ورسره عرب، گوجردی
براھوی دی، قزلباش دی
دا هېواد به تل څلپري
په سينه کې د آسيا به
نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هذنـر

A R T

صـنـف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هـ . ش.

الف

مشخصات کتاب

مضمون: هنر

مؤلفان: گروه مؤلفان کتاب‌های درسی بخش هنر نصاب تعلیمی

ویراستاران: اعضای دیپارتمنت ویراستاری و ایدیت زبان دری

صنف: نهم

زبان متن: دری

انکشاف دهنده: ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تالیف کتب درسی

ناشر: ریاست ارتباط و آگاهی عامه وزارت معارف

سال چاپ: ۱۳۹۹ هجری شمسی

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

حق طبع، توزیع و فروش کتاب‌های درسی برای وزارت معارف جمهوری اسلامی افغانستان محفوظ است. خرید و فروش آن در بازار ممنوع بوده و با متخلفان برخورد قانونی صورت می‌گیرد.

پیام وزیر معارف

اقرأ باسم ربک

سپاس و حمد بیکران آفریدگار یکنایی را که بر ما هستی بخشدید و ما را از نعمت بزرگ خواندن و نوشتن برخوردار ساخت، و درود بی پایان بر رسول خاتم - حضرت محمد مصطفی علیه السلام - که نخستین پیام الهی بر ایشان «خواندن» است.

چنانچه بر همه گان هویداست، سال ۱۳۹۷ خورشیدی، به نام سال معارف مسمی گردید. بدین ملحوظ نظام تعلیم و تربیت در کشور عزیز ما شاهد تحولات و تغییرات بنیادینی در عرصه‌های مختلف خواهد بود؛ معلم، متعلم، کتاب، مکتب، اداره و شوراهای والدین، از عناصر شش گانه و اساسی نظام معارف افغانستان به شمار می‌روند که در توسعه و اکشاف آموزش و پژوهش کشور نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. در چنین برهه سرنوشت‌ساز، رهبری و خانواده بزرگ معارف افغانستان، متعهد به ایجاد تحول بنیادی در روند رشد و توسعه نظام معاصر تعلیم و تربیت کشور می‌باشد.

از همین رو، اصلاح و اکشاف نصاب تعلیمی از اولویت‌های مهم وزارت معارف پنداشته می‌شود. در همین راستا، توجه به کیفیت، محتوا و فرایند توزیع کتاب‌های درسی در مکاتب، مدارس و سایر نهادهای تعلیمی دولتی و خصوصی در صدر برنامه‌های وزارت معارف قرار دارد. ما باور داریم، بدون داشتن کتاب درسی باکیفیت، به اهداف پایدار تعلیمی در کشور دست نخواهیم یافت.

برای دستیابی به اهداف ذکر شده و نیل به یک نظام آموزشی کارآمد، از آموزگاران و مدرسان دلسوز و مدیران فرهیخته به عنوان تربیت کننده گان نسل آینده، در سراسر کشور احترامانه تقاضا می‌گردد تا در روند آموزش این کتاب درسی و انتقال محتوای آن به فرزندان عزیز ما، از هیچ نوع تلاشی دریغ نورزیده و در تربیت و پژوهش نسل فعال و آگاه با ارزش‌های دینی، ملی و تفکر انتقادی بکوشند. هر روز علاوه بر تجدید تعهد و حس مسؤولیت پذیری، با این نیت تدریس را آغاز کنند، که در آینده نزدیک شاگردان عزیز، شهروندان مؤثر، متمن و معماران افغانستان توسعه یافته و شکوفا خواهند شد.

همچنین از دانش آموزان خوب و دوست داشتنی به مثابه ارزشمندترین سرمایه‌های فردای کشور می‌خواهم تا از فرصت‌ها غافل نبوده و در کمال ادب، احترام و البته کنجدکاوی علمی از درس معلمان گرامی استفاده بپردازد و خوش چین دانش و علم استادان گرامی خود باشند.

در پایان، از تمام کارشناسان آموزشی، دانشمندان تعلیم و تربیت و همکاران فنی بخش نصاب تعلیمی کشور که در تهیه و تدوین این کتاب درسی مجدانه شبانه روز تلاش نمودند، ابراز قدردانی کرده و از بارگاه الهی برای آن‌ها در این راه مقدس و انسان‌ساز موقیت استدعا دارم. با آرزوی دستیابی به یک نظام معارف معیاری و توسعه یافته، و نیل به یک افغانستان آباد و مترقی دارای شهروندان آزاد، آگاه و مرفه.

دکتور محمد میرویس بلخی

وزیر معارف

فهرست

عنوان	صفحه
۱	نقاشی با لکه‌های رنگی
۲	تاریخ هنر معاصر افغانستان
۳	تاپه‌کاری با مواد مصنوعی
۴	شبکه‌کاری با گل
۵	هنر غرب
۶	طراحی و نقاشی جنتی
۷	هنر معاصر غرب
۸	ساختن کاردستی با قطعی باطله کاغذی
۹	کاپی از نقش‌های هندسی
۱۰	آشنایی با نهادهای هنری افغانستان

عنوان

صفحه

۳۱

۳۳

۳۵

۳۷

۴۱

کاپی از یک مینیاتوری ساده

۱۱

آشنایی با کمپیوتر

۱۲

آشنایی با انواع گلدوزی

۱۳

اجرای گلدوزی ساده

۱۴

آشنایی با هنرمندان افغانی

۱۵

تهیه نقش بر جسته از آیت قرآنی

۱۶

استفاده از پروگرام paint برای نقاشی

۱۷

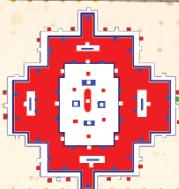
آشنایی با موزیم‌های ملی افغانستان

۱۸

۴۵

۴۷

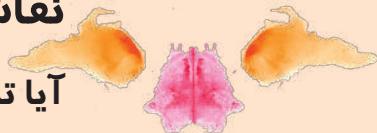

۵۱

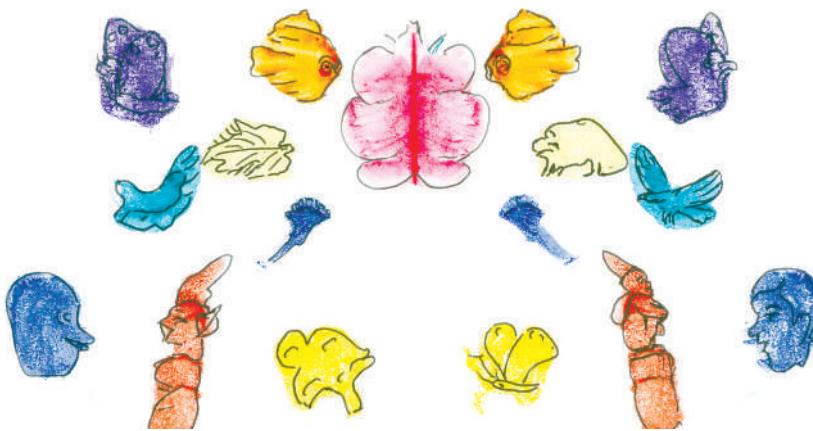

نقاشی با لکه‌های رنگی

آیا تا به حال با لکه‌های رنگی نقاشی کرده‌اید؟

پیش از شروع نقاشی صفحه کاغذ خود را می‌توانید به صورت دلخواه یکبار یا بیشتر قات کنید؛ سپس کاغذ را باز نمایید و لکه رنگی دلخواه «نه غلیظ و نه رقیق» را در لابه‌لای یک قات بگذارید و دوباره آن را قات کنید و با دست به آرامی فشار دهید. هنگامی که صفحه کاغذ را باز کردید، می‌بینید که شبیه لکه رنگ در قسمت دیگر صفحه کاغذ ایجاد شده است. این کار را با لکه‌های بزرگ و کوچک رنگی در قسمت‌های مختلف صفحه کاغذ انجام دهید تا از طریق قات کردن کاغذ، لکه‌های رنگی ایجاد شود. کمی انتظار بکشید تا لکه‌های رنگی به طور کامل خشک شوند. پس از خشک شدن لکه‌های رنگی، کاغذ را به همه جهات بچرخانید و در میان لکه‌های رنگی که به صورت اتفاقی ایجاد شده اند به دنبال شکل آشنا بگردید. در هر

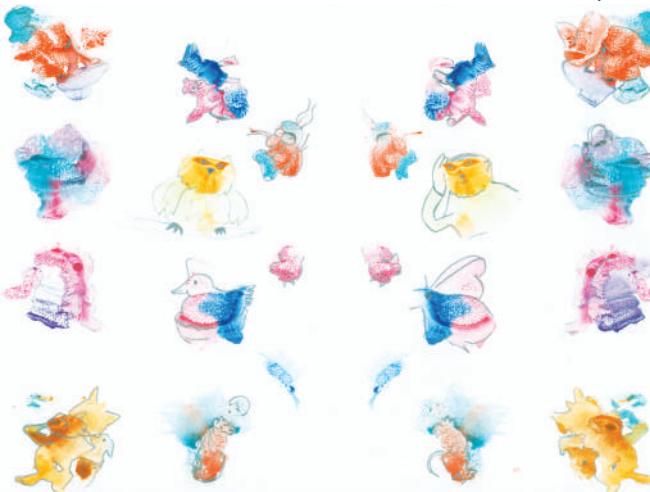

(تصویر ۱) پیدا کردن شکل‌های آشنا از میان لکه‌های رنگی.

بخش صفحهٔ کاغذ که شکلی یافتید، آن را با ابزار دلخواه کامل کنید.
هر چه تعداد شکل‌های کامل شدهٔ شما بیشتر باشد، بهتر است.

(تصویر ۲) لکه‌های رنگی دلخواه خود را روی صفحهٔ کاغذ بگذارید و صفحه را قات کنید تا شبیه لکه‌ها در قسمت دیگر صفحه ایجاد شود.

(تصویر ۳) از همه جهات به لکه‌های رنگی نگاه کنید و شکل‌های آشنا را بابید.
لکه‌های رنگی را به شکل‌های آشنا تبدیل کنید.

تمرین

شکل‌هایی را که به صورت اتفاقی با لکه‌های رنگی ایجاد شده اند، کامل کنید.

تاریخ هنر معاصر افغانستان چه تفاوتی میان آثار هنری قدیم و معاصر افغانستان وجود دارد؟

پس از ورود ماشین چاپ سنگی از هندوستان و تأسیس ماشین خانه (مطبعه) در کابل، چاپ کتب و رساله‌های ادبی، تاریخی و... آغاز شد و اولین جریده افغانستان به نام (شمس النهار) در سال ۱۲۵۲ هـ. ش. منتشر گردید. هنگام جنبش مشروطه خواهی تحولات جدیدی در تاریخ، فرهنگ، ادب و اندیشه مردم افغانستان ظاهر گردید. از جمله تأسیس مدارس جدید و انتشار جریده (سراج الاخبار)، تأسیس دارالتألیف، مکتب حبیبیه، چاپ خانه سنگی و حروفی و زنگوگرافی و تأثیف کتب درسی باعث شد که نسل جدیدی از روشنفکران پرورش یابند. در مسیر این

(تصویر ۱) چاپخانه، طراحی معاصر
اثر استاد عبدالواسع رهرو عمر زاد

تحولات ارتباط با پیشرفتهای تجینیکی جهان غرب و تحولات آزادی خواهانه جهان برقرار شد. پس از آن در دهه موسوم به دورهٔ دموکراسی در سال ۱۳۴۳ ه.ش. دورهٔ صدارت داکتر یوسف تاریخ معاصر افغانستان فضای مساعدی برای شکوفایی استعدادها و انجام فعالیت‌های علمی هنری و فرهنگی فراهم گردید. در این دهه ادبیان، محققان و پژوهشگران آثاری را به جهان دانش، اندیشه و هنر عرضه کردند.

تأسیس مکتب صنایع در سال ۱۳۰۲ ه.ش. اولین مکتب هنری (نقاشی، مجسمه‌سازی، معماری و...) بود که در واقع آغاز جریان‌های جدید هنری در تاریخ هنر کشور ماست. تربیت هنرمندان در این مرکز راه را برای فعالیت در رشته‌های مورد نیاز جامعه معاصر مانند: گرافیک، تیاتر و موسیقی هموار کرد. فارغ‌التحصیلان مرکزهای هنر جدید، در زمینهٔ تألیف کتاب‌های درسی، تدریس رشته‌های مختلف هنری و آثار گوناگون، فعالیت‌های خود را آغاز کردند. هنر این هنرمندان در همسویی با هنرها و کارهای که از قدیم در افغانستان وجود داشت، نیازهای کشور را برطرف می‌ساخت.

در دنیای امروز ارتباطات و اطلاع‌رسانی اهمیت زیادی دارد و رسانه‌های گوناگون، مانند: روزنامه، مجله، رادیو، تلویزیون، انترنت و... اخبار، معلومات و اطلاعات را به مردم ارائه می‌نمایند. امروز در سراسر جهان برای ارائه اطلاعات از رشته‌های هنری استفاده می‌شود. تهیهٔ عکس، پوستر، فلم، گزارش، برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و... به عهدهٔ هنرمندان رشته‌های مختلف

است. اغلب این هنرمندان در پوهنه‌ی هنرها و مکتب صنایع باشی زاده تحصیل می‌کنند تا آثار هنری را طراحی و اجرا کنند. به طور مثال فارغ‌التحصیلان رشتهٔ گرافیک می‌آموزند که چگونه نشان‌ها را طراحی کنند، برای مناسبتهای مختلف پوستر تهیه کنند، برای ادارات، موسسات و شرکت‌ها پاکت و فرم بسازند. در مطبعه‌ها،

(تصویر ۲) نمونهٔ خوشنویسی معاصر، اثر استاد قمر الدین چشتی

(تصویر ۳) نمونهٔ خوشنویسی و تذهیب معاصر، اثر استاد شیر محمد باشی زاده

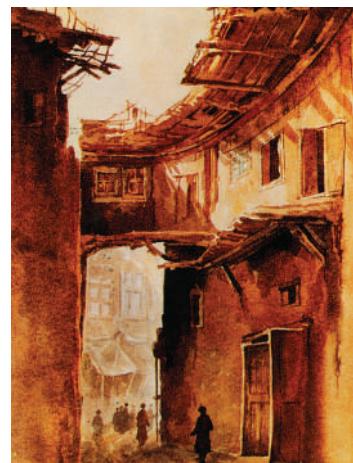
صفحات روزنامه‌ها و مجلات را طراحی کنند، جلد(پشتی) کتاب‌های مختلف را رسamu کنند و برای محصولات کارخانه‌ها بسته‌بندی مناسب دیزاین نمایند.

افرادی که در رشته تیاتر تحصیل می‌کنند در مرکز و ولایات مصروف کارهای تمثیلی می‌شوند یا به تدارک برنامه‌های مختلف در تلویزیون می‌پردازند. طراحی برنامه‌های خبری، فکاهی، هنری و ارائه آن از طریق تلویزیون یکی از ویژه‌گی‌های دوران معاصر است.

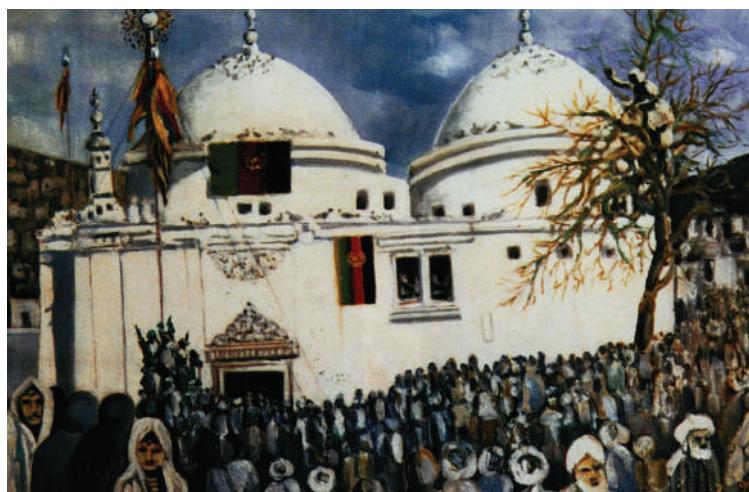
بعضی از فارغ‌التحصیلان رشته‌های هنری در زمینه کاریکاتور یا طنزپردازی تصویری فعالیت می‌کنند و برای روزنامه‌ها و مجلات تصاویر انتقادی رسamu می‌کنند.

این فعالیت‌ها به خصوص در مورد مناسبت‌های مختلف مذهبی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند. در واقع تغییراتی که تکنالوژی و ارتباطات، تعلیم و تربیه نوین و مراکز هنری در قرن بیستم در جوامع مختلف ایجاد کرده است، نیازهای جدیدی را به وجود آورده‌اند. در زندگی معاصر اغلب فعالیت‌ها با هنر ارتباط نزدیک دارد و یا از طریق رشته‌های هنری ارائه می‌شود.

هنرمندان رشته‌های معماری، نقاشی، گرافیک، تیاتر و موسیقی در عصر جدید چهره شهرها را تغییر داده‌اند و تغییرات مهمی در نحوه زندگی انسان‌ها به وجود آورده‌اند. امروزه حتی طراحی

تصویر ۴) کوچه سرپوشیده،
نقاشی رنگ آبی
اثر استاد محمد صدیق ڈکفر

تصویر ۵) زیارت سخی در
کابل، نمونه نقاشی معاصر
اثر استاد غلام معنی الدین
شبیم

(تصویر ۶) نمونه طرح جلد کتاب. آثار گرافیک

یک تبلیغ تلویزیونی نقش بسیار مهمی در مسایل اقتصادی دارد و هنرمندانی که این وظیفه را به عهده دارند باید از طریق آموزش‌های دقیق هنری روش کار و نحوه ارائه طرح‌های مختلف را یاموزند. بر علاوه اغلب رشته‌های هنری مانند گرافیک، کاریکاتور و سینما جنبه بین‌المللی دارند. و از طریق ارائه آثار هنری این رشته‌ها در مسابقات جهانی می‌توان به تبادل فرهنگی و هنری پرداخت. از این‌رو است که بسیاری از هنرمندان معاصر افغانستان در دیگر کشورها به فعالیت هنری مشغول استند؛

زیرا هنر مرز و محدودیت را نمی‌شناسد و بر روح انسان‌ها تاثیر می‌گذارد. هنرمندان معاصر افغانستان می‌کوشند که علاوه بر شناخت هنر و هنرمندان افغانی، از طریق آشنایی با هنرهای معاصر جهانی جایگاه خاص خود را در عرصه‌های بین‌المللی بیابند و فرهنگ و هنر بومی خود را در قالب‌های امروزی بیان کنند.

تمرین

- ۱- به کدام یک از رشته‌های هنر معاصر علاقه بیشتر دارید؟
- ۲- پوسترها را که در جاده‌ها می‌بینید به دقت توجه کنید. هر یک از آن‌ها به چه روشی پیام خود را به مردم انتقال می‌دهند؟
- ۳- نشانه‌های کدام ادارات و موسسات را می‌شناسید؟ آیا تا به حال به نشانه‌های بانک‌ها توجه کرده‌اید؟
- ۴- در طراحی برنامه‌های تلویزیون کدام هنرمندان شرکت دارند؟ به دیکور، طراحی لباس، نورپردازی، انتخاب موسیقی، فلم‌نامه، بازیگری، کارگردانی و... برنامه‌ها توجه کنید.
- ۵- به نظر شما هدف از طراحی کاریکاتور چیست؟

تاپه کاری با مواد مصنوعی

با مواد باطله چه کارهایی می‌توانید انجام دهید؟

در اطراف شما وسایلی وجود دارد که دیگر مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و می‌توان آن‌ها را برای تاپه کاری استفاده کرد. به اطراف خود با دقت نگاه کنید و مواد مصنوعی را که برای تاپه کاری مناسب استند، جمع آوری کنید؛ مانند: دکمه بیکاره، الپن، پینگ، سرپوش تیوب کریم دندان، قوطی خالی گوگرد و... همچنین می‌توانید از سکه‌های فلزی کوچک و بزرگ (مثل ۱ افغانیگی، ۲ افغانیگی و ۵ افغانیگی) تاپه تهیه کنید و سپس آن‌ها را بشویید. از پارچه اسفنج

(تصویر ۲) تاپه‌هایی که به شکل‌های آشنا تبدیل شده‌اند

(تصویر ۱) تاپه کاری با مواد مصنوعی مختلف

(تصویر ۳) استفاده از مواد مصنوعی برای ایجاد طرح‌های زیبا

(تصویر ۴) تکمیل نقاشی با تاپه کاری از مواد مصنوعی

و پارچه‌های کاغذی کوچک و خریطةٰ پلاستیکی هم برای تاپه کاری استفاده می‌کنند و آن‌ها را به صورت معمولی و یا به صورت چملک شده برای تاپه‌کاری به کار می‌گیرند.

جبات مختلف این اشیا را در ظرف داخل رنگ کنید و بالای صفحهٔ کاغذ بزنید تا نقش‌های جالب و متنوعی به وجود آید؛ سپس آن‌ها را با دقت نگاه کنید و هر یک از آن‌ها را به کمک خطوط به شکل جدیدی تبدیل کنید.

تمرین

- ۱- آیا می‌توانید از ترکیب چند نقش مختلف یک شکل را به وجود آورید؟
- ۲- با استفاده از تاپه‌های مواد مصنوعی، موضوع دلخواه خود را نقاشی نمایید.

شبکه کاری با گل

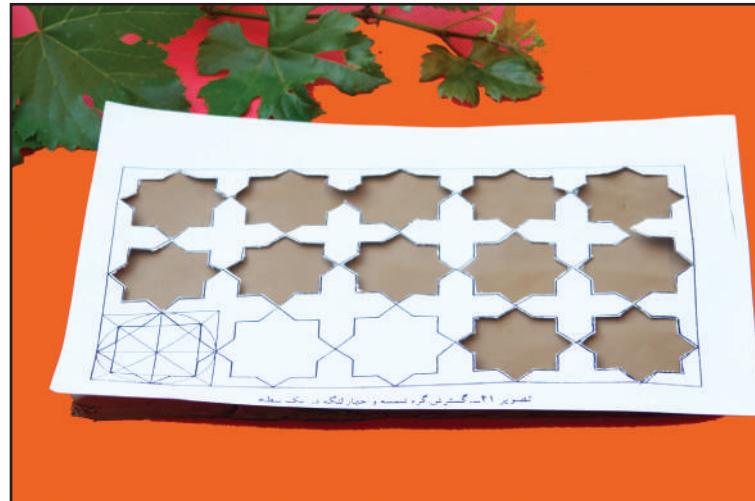
شبکه کاری را در کجاها دیده‌اید؟ به نظر شما چرا
شبکه کاری را می‌سازند؟

با الهام از طرح‌های اسلامی که با آن‌ها آشنا شده‌اید، طرح دلخواه خود را برای اجرای یک نمونه شبکه کاری، آماده کنید. اندازه مناسب برای این کار حدود $\frac{1}{4}$ تخته کاغذ است.

(تصویر ۱) صفحه گلی آماده شده

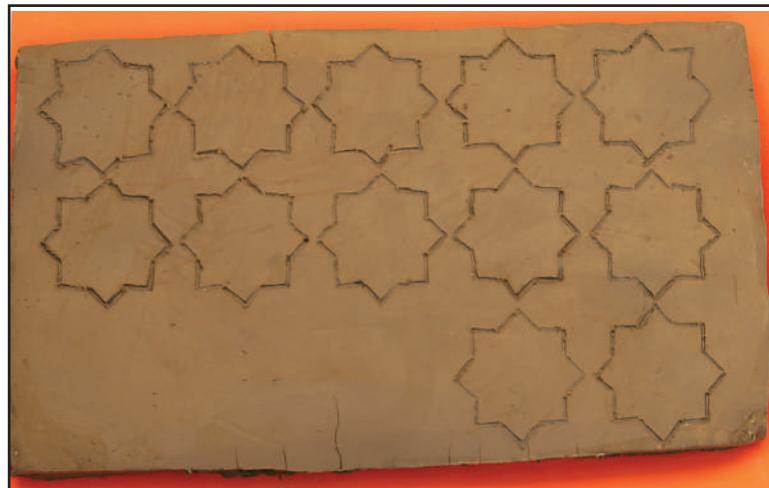
صفحة گلی با ضخامت یک سانتی متر تهیه کنید که دقیقاً اندازه طرح تان باشد. برای آماده کردن صفحه گلی، ابتدا با دست آن را

تصویر ۳) برای پیاده کردن طرح روی صفحه گلی، طرح کاغذی را روی آن می‌گذارند.

هموار کنید؛ سپس آش گز یا یک شی مشابه را روی آن بکشید تا کاملاً صاف شود.

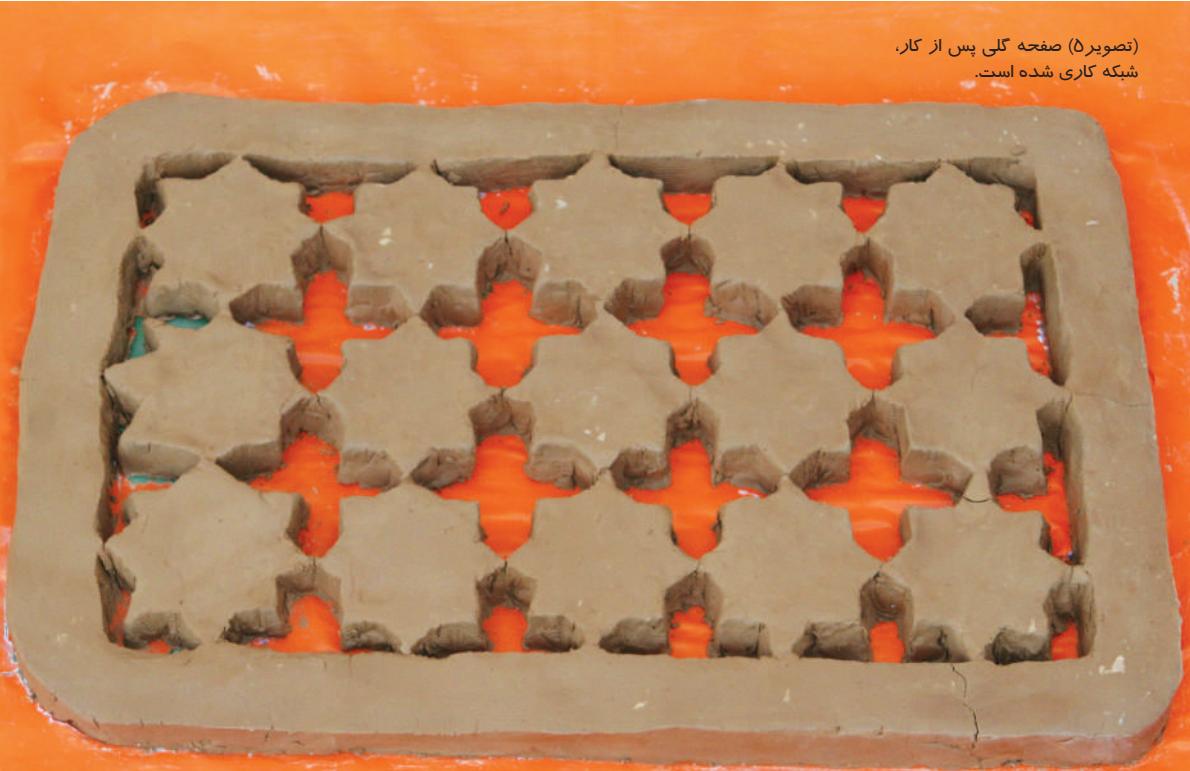
پس از آماده شدن صفحه گلی، طرح کاغذی خود را روی آن بگذارید و روی خطوط طرح را با ابزار نوکتیز آهسته خط بکشید تا روی گل، جری ایجاد شود بعد با ابزار مناسب، جری را برش دهید و قسمت‌های اضافی داخل طرح را بیرون بیاورید.

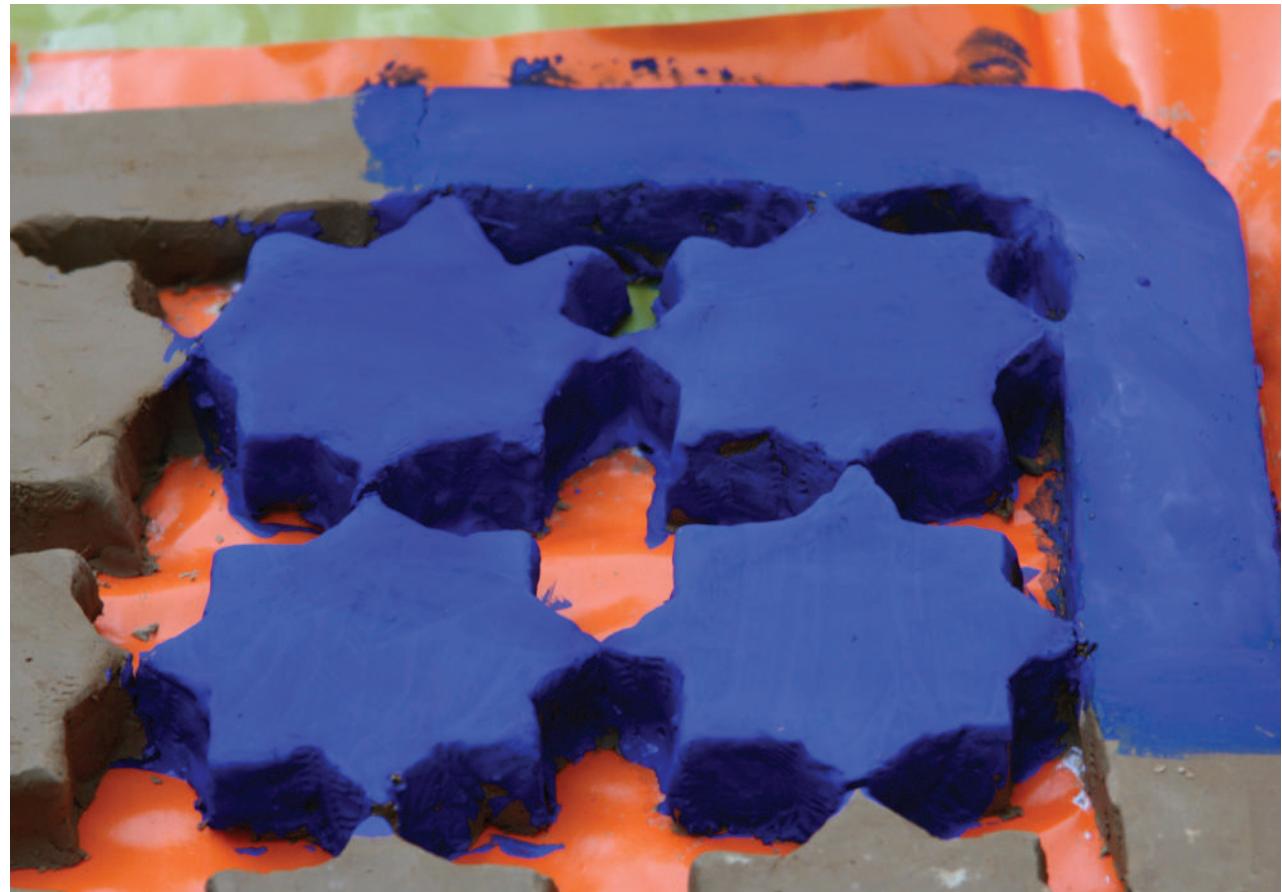
در آخر جای برش‌ها را با دست، صاف کاری کنید. پس از خشک شدن، صفحه شبکه‌کاری شده را طوری رنگ‌آمیزی کنید که زیباتر شود.

(تصویر ۴) قسمت‌های اضافی را از صفحه گلی خارج می‌کنند.

(تصویر ۵) صفحه گلی پس از کار، شبکه کاری شده است.

(تصویر ۶) لوحة شبکه کاری شده را
رنگ آمیزی می کنند تا زیباتر شود.

تمرین

کدام مواد برای اجرای شبکه کاری مناسب اند؟ آنها را پیدا کنید و نمونه‌ییں
از شبکه کاری را اجرا کنید.

هنر غرب

آیا می‌دانید هنرهای معاصر ریشه در چه دوره‌یی دارند؟

رنسانس در لغت به معنای «تولد دوباره» است و به دوره‌یی گفته می‌شود که هنرمندان ایتالیایی به روش‌های ادبی و هنری یونان و روم باستان رو آوردند.

به همین دلیل، آثار نقاشی و مجسمه‌سازی این دوره شبیه به طبیعت است.

مهم‌ترین هنرمندان این دوره «داوینچی»، «میکل آنژ» و «رافائل» اند. به تصاویر ۱، ۲، ۳ و ۴ توجه کنید.

(تصویر۱) کلیساي «سان پیترو» اثر میکل آنژ. رم، ایتالیا.
م ۱۵۶۹

(تصویر۲) نقاشی دیواری «شام آخر»، اثر «لئوناردو دا وینچی»
بر دیوار صومعه (محل زندگی راهبان) «سانتاماریادله گراتسیه» در میلان ایتالیا
م ۱۴۹۵-۱۴۹۸

(تصویر ۳) نقاشی دیوار و سقف کلیسای «سیستین»، اثر «میکل آنژ»، واتیکان رم، ایتالیا نقاشی روی سقف ۱۵۱۲-۱۵۱۳ م، نقاشی دیواری ۱۵۳۴-۱۵۴۱ م

در این دوره به کارگیری تناسبات طبیعی بدن انسان، تون (سایه و روشن)، ریاضیات، هندسه و پرسپکتیو (دوری و نزدیکی) در نقاشی، مجسمه‌سازی و معماری اهمیت زیادی داشت. انسان و نمایش چگونگی‌های او مهم‌ترین موضوع کارهای هنری این دوره است. این تحولات هنری از ایتالیا به سراسر اروپا گسترش یافت. هنرمندان رشته‌های مختلف تا قرن ۱۷ میلادی از روش استادان دوره رنسانس تقلید می‌کردند. پس از آن هنرمندان «باروک» مانند «رامبراند» روش‌های تازه‌یی را در نقاشی به خصوص با استفاده از نور و تاریکی به کار گرفتند.

تصویر ۵ را ببینید.

(تصویر ۴) نقاشی دیواری «مدرسه آتن»، اثر «رافائل»، کاخ واتیکان، رم، ایتالیا، ۱۵۰۹-۱۵۱۱ م

در قرن ۱۸ میلادی هنرمندان به تخیل، رؤایا و عواطف، احساسات شاعرانه رو آوردند، و طرح‌ها و رنگ‌های پرهیجان را به کار گرفتند و رومانتیزم را به وجود آوردند. از نقاشان مهم رومانتیزم «دلاکروا» و «ژریکو» را می‌توان نام برد. تصویر ۶ را ببینید؛ سپس استادان آکادمی مانند «انگر» و «داوید» دوباره به اصول هنر رنسانس بازگشت کردند و از روش کار و موضوعات قدیم پیروی نمودند و نیوکلاسیزم را به وجود آوردند. به تصاویر ۷ و ۸ نگاه کنید.

هنرمندان دیگر مانند: «میله» و «کوربه» روش تازه‌یی را پیش گرفتند و هم از تخیل و احساسات شاعرانه هنرمندان رومانتیزم دور شدند و از اصول هنر آکادمیک فاصله گرفتند. آن‌ها به نمایش زنده‌گی واقعی مردم در آثار خود پرداختند. از این رو موضوع کارهای شان زنده‌گی کارگران، روستاییان و طبقات پایین جامعه بود که ریالیزم (واقعیت‌گرایی) را به وجود آوردند.

(تصویر ۶) تابلوی نقاشی «افسر سوار کارد امپراتوری»، اثر «ژریکو»، ۱۸۱۵ م، هنر رومانتیزم

(تصویر ۵) تابلوی نقاشی چهره خود نقاش، اثر «رامبراند»، ۱۶۵۹-۶۰ م، هنر باروک

(تصویر ۷) تابلوی نقاشی «سو گند
برادران هوراس»، اثر «داوید»
م. هنر نوکلاسیزم ۱۷۸۴

(تصویر ۸) تابلو «خوشه چینان»
اثر «میله»، م. هنر ریالیزم ۱۸۷۵

تمرین

- ۱- موضوعات آثار نقاشی این درس را با هم مقایسه کنید.
- ۲- چه تفاوت‌ها را در تصویرهای این درس می‌بینید؟

طراحی و نقاشی جنتری

تا به حال چند نوع جنتری را دیده‌اید؟

طراحان انواع جنتری حیبی، سرمیزی، دیواری را تهیه می‌کنند تا مردم از آن‌ها استفاده کنند.

این جنتری‌ها تاریخ روزها، هفته‌ها و ماه‌های یک سال را نشان می‌دهند و دارای طرح‌های متنوع و زیبا استند. اغلب طراحان از عکس‌ها، تصویرها، طرح‌ها و نقاشی‌های زیبا، متناسب با ماه‌ها و

(تصویر ۱) برگ‌ها در فصل خزان به چه رنگ‌هایی دیده می‌شوند؟

(تصویر ۲) گرمای خورشید را در فصل تابستان چگونه می‌توان در نقاشی نشان داد؟

فصل‌های سال استفاده
می‌کنند.

کدام موضوع‌ها شما را به
یاد بهار و تابستان می‌اندازد؟
کدام میوه‌ها خزان را به
خاطر شما می‌آورند؟ کدام
مناظر زمستان در ذهن‌تان
خطور می‌کند؟ شما یک
جنتری را چگونه طراحی
می‌کنید؟ بهترین مفکری‌هی
را که برای این کار به ذهن
شما می‌آید، در نظر بگیرید
و آن را طراحی و نقاشی
کنید. جنتری شما به چهار
فصل اصلی تقسیم می‌شود که
دوازده ماه گوناگون دارد؟

(تصویر ۳) یک صفحه از جنتری
طراحی شده در اسکاندیناوی

(تصویر۴) قسمتی از جنتری طراحی شده در افغانستان

June

(تصویر۵) جنتری طراحی شده در آمریکا

کدام تقسیم‌بندی را
برای نشان دادن یک
سال استفاده می‌کنید؟
سعی کنید طرح‌ها و
نقاشی‌هایی که بیانگر
فصل‌های گوناگون و
ماههای دوازده‌گانه
باشند، پیدا کنید.

(تصویر۶) قسمتی از جنتری طراحی شده در افغانستان

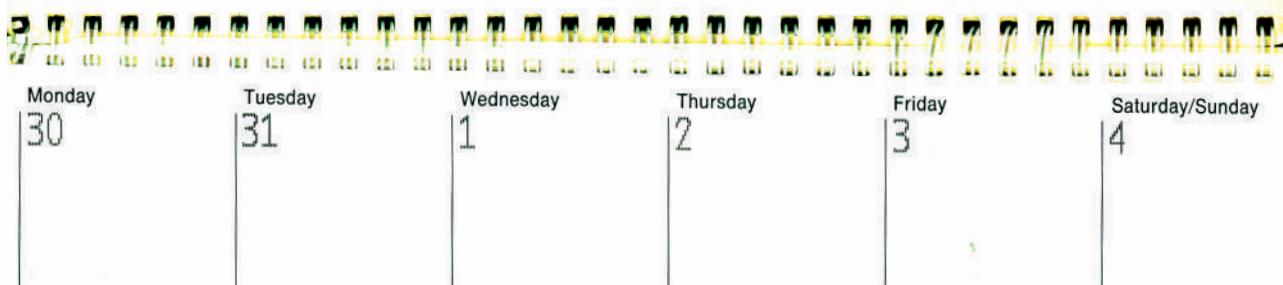
منظرات‌های طبیعت در فصل‌های مختلف سال چه تفاوتی با هم
دارند؟

Over half of the fieldworkers are female.

January / February

1 2 3 4 5 | 6 7 8 9 10 11 12 | 13 14 15 16 17 18 19 | 20 21 22 23 24 25 26 | 27 28

(تصویر ۷) جنتری طراحی شده در چین.

تمرین

- ۱- یک جنتری دیواری طراحی کنید و آن را با نقاشی‌های رنگه تزیین نمایید.
- ۲- گروه‌های چهارنفری تشکیل دهید. اعضای هر گروه درباره نوشتن و رسامی جنتری خود گفت و گو و مشورت کنند و تصمیم بگیرند؛ سپس هر عضو گروه در یک ورق یک فصل جنتری را تهیه کند. کاغذها را به هم متصل کنند. جنتری‌های آماده شده را به نمایش بگذارند.

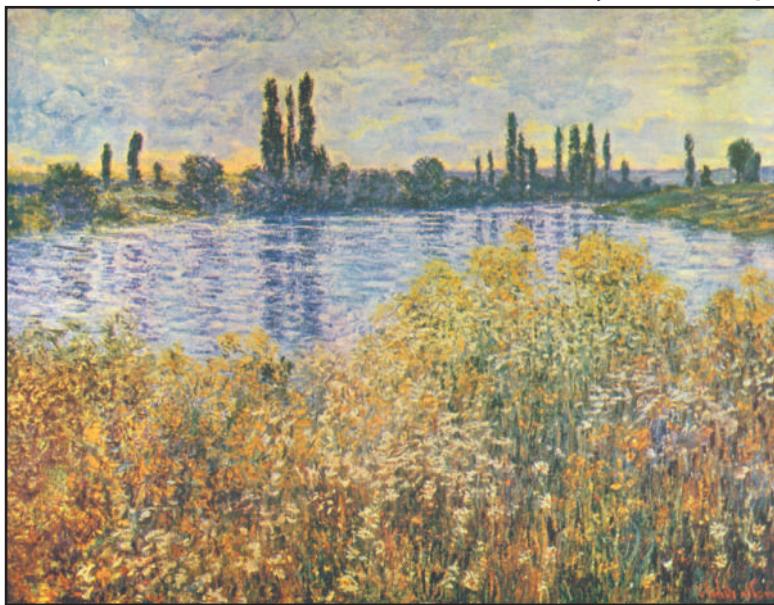
هنر معاصر غرب

از هنر قرن بیستم چه می‌دانید؟

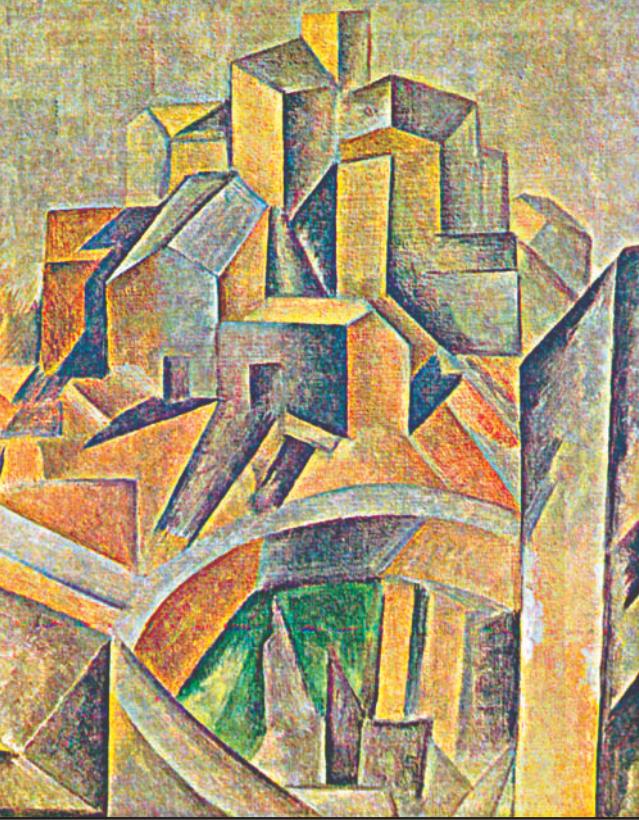

در قرن ۱۹ میلادی، جنبش نقاشی مدرن (جدید) به نام امپرسیونیزم به وجود آمد. هنرمندان جوان فرانسوی، موضوعات جدید را خارج از کارگاه هنری به شیوهٔ جدید نقاشی می‌کردند.

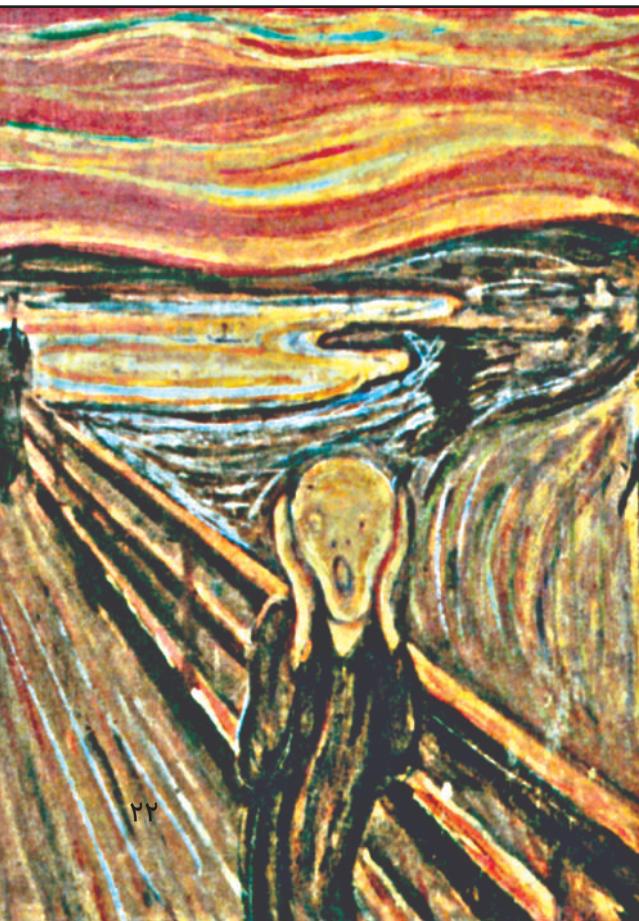
این نقاشان در آثار خود به اهمیت نور، رنگ و تأثیر رنگ‌ها بر یکدیگر پرداختند و سایه‌های تیره را کنار گذاشتند. آن‌ها برای نقاشی از صحنه‌های واقعی در ساعت‌های مختلف روز، به سرعت، لکه‌های رنگی را کنار هم می‌گذاشتند تا نور و رنگ موضوع را در لحظهٔ خاص به نمایش بگذارد. تصویر ۱ را ببینید.

(تصویر ۱) منظره کنار رودخانه، اثر «مونه»، رنگ روغنی روی گتوس، هنر امپرسیونیزم، ۱۸۸۰، م.

(تصویر ۲) اثر «پیکاسو»، هنر کوبیزم

کوبیزم از جنبش‌های مهم هنری قرن بیستم میلادی است. برخلاف امپرسیونیست‌ها که به نور و رنگ موضوعات، در لحظهٔ خاص توجه داشتند، کوبیست‌ها به حجم‌ها و طرح هندسی ساده توجه داشتند. آن‌ها به زاویه‌های دیدگوناگون و ترکیب‌های جدید پرداختند. آن‌ها یک موضوع را از زاویه‌های گوناگون طراحی می‌نمودند و سپس این تصویرها را تلفیق می‌کردند تا بتوانند هم‌زمان از جوانب مختلف آن را در نقاشی خود نشان دهند. کوبیزم به جای تقلید از طبیعت به نگاه و دید ذهنی رو آورد. تصویر ۲ را نگاه کنید. از مهم‌ترین جنبش‌های هنری مدرن در اروپا اکسپرسیونیزم است. هنرمندان اکسپرسیونیست برای بیان عواطف خود از رنگ‌های صورت ذهنی استفاده می‌کردند. به تصویر ۳ توجه کنید. آن‌ها علاوه بر تغییر رنگ‌ها، با اغراق در شکل‌ها و تغییر تناسبات واقعی، به بیان احساسات درونی خود از موضوعات شخصی و اجتماعی پرداختند.

پس از تجربه‌های کوبیست‌ها و

(تصویر ۳) «فریاد»، اثر «مونک»، رنگ روغنی و تمپرا، هنر اکسپرسیونیزم، ۱۸۹۳م.

اکسپرسیونیست‌ها، تصاویر ذهنی جایگزین نقاشی شبیه به طبیعت شد که از دوره رنسانس تا دوره امپرسیونیزم مروج بود. به این ترتیب راه برای هنر «انتزاعی» و «سوریالیزم» باز شد و هنرمندان از عالم واقع به ماورای واقعیت (دنیای خیال و روایا و اوهام) و دنیای درونی خود رو آوردند. به تصاویر ۴ و ۵ توجه کنید.

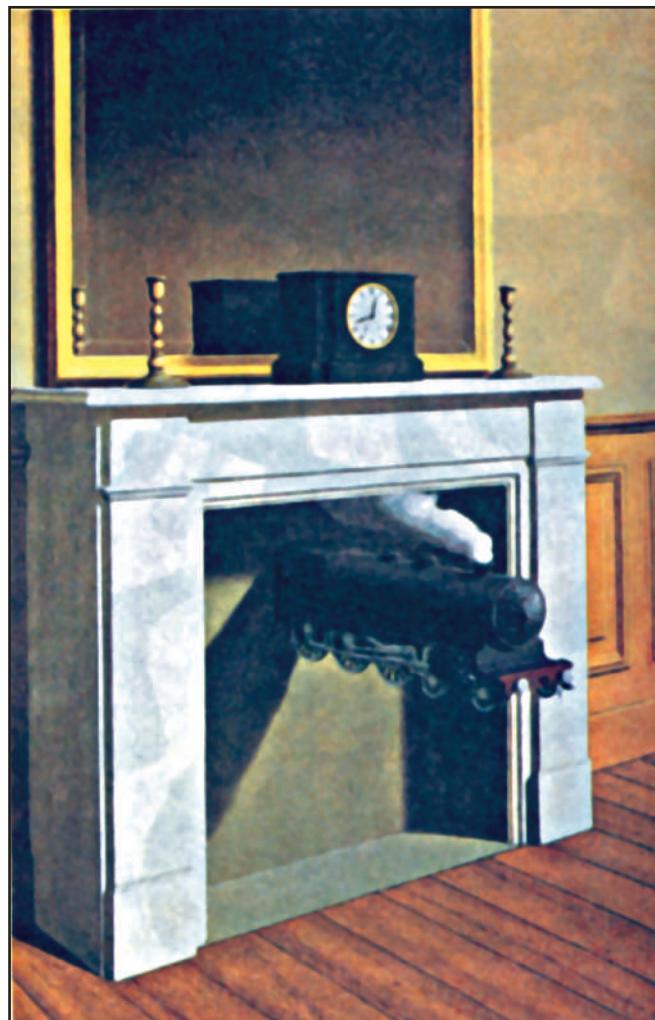
سپس هنرمندان موضوع را از نقاشی حذف کردند و به ترکیب خطوط، سطوح و رنگ‌ها پرداختند و هنر آبسترنک را به وجود آوردند. به تصاویر ۶ و ۷ دقت کنید.

پس از آن در نیمة دوم قرن بیستم روش‌های جدیدی در هنر مطرح شد. در آثار هنر مفهومی که سرآغاز پست مدرنیزم بود، فکر یا ایده هنرمند از اثر هنری اهمیت بیشتر داشت.

هدف هنرمند پست مدرنیست، وادار کردن مخاطب به تفکر در مورد مفهوم اثر هنری و درک و بیان واقعیت بود؛ بنابراین تفکر و دریافت بیننده اثر هنری، نسبت به دوره‌های قبل اهمیت بیشتری پیدا کرد.

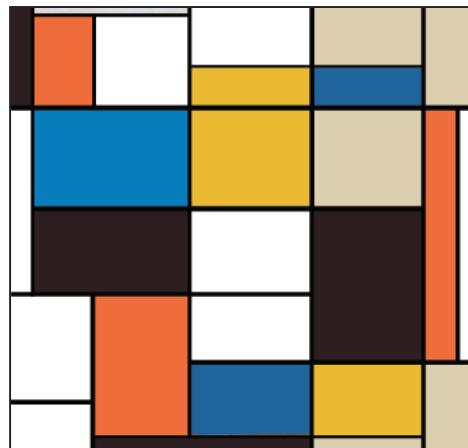
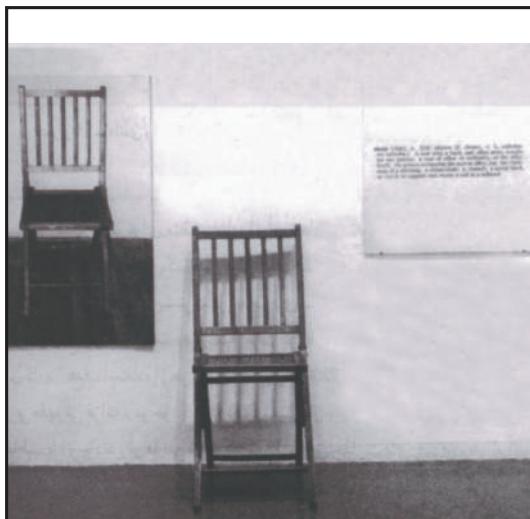
(تصویر۴) «تمادوم خاطره»، اثر «dalí»، رنگ و روغن روی کنوس، هنر سوریالیزم، ۱۹۳۱م

(تصویر۵) «زمان بی حرکت»، اثر «ماگریت»، رنگ و روغن روی کنوس، هنر سوریالیزم، ۱۹۳۸م

(تصویر۶) اثر «کله»، رنگ و روغن روی کاغذ روزنامه، هنر انزواعی، ۱۹۳۸ م

(تصویر۷) ترکیب بندی، اثر «موندريان»، هنر تجربی، ۱۹۲۰ م.

(تصویر۸) «یک و سوسه چوکی»، اثر «کوسووث»، چوکی و عکس و نوشته‌ی در مورد چوکی، هنر پست مدرن، ۱۹۶۵ م.

تمرین
هنر مدرن و پست مدرن چه تفاوتی با هنر قبل از امپرسیونیزم دارند؟

ساختن کاردستی با قوطی باطله کاغذی

با قوطی‌های باطله چه می‌کنید؟ آیا می‌توانید با آن‌ها حجم ابتكاري بسازيد؟

در اطراف ما وسایل زیادی است که می‌توان از آن‌ها برای انجام فعالیت‌های هنری استفاده کرد. تا به حال با گل، سیم، نخ، مواد طبیعی و کاغذهای باطله، طرح‌های ابتكاری زیبایی ساخته‌اید، اکنون ساختن طرح‌های کاردستی با استفاده از قوطی‌های مقوایی باطله مانند: قوطی گوگرد، قوطی آب میوه، قوطی دستمال کاغذی، قوطی کریم دندان، قوطی چای و... را تجربه کنید. به تصاویر این درس توجه نمایید. با استفاده از قوطی آب میوه و قوطی دستمال کاغذی یک موترپیکپ ساخته شده است. به مراحل تهیه این کاردستی توجه کنید.

ساختن کار دستی با قوطی‌های باطله را می‌توانید به دو روش انجام دهید. در روش اول قوطی‌های جمع شده را کنار هم بچینید تا بینید برای ساختن کدام شکل مناسب است. در روش دوم ابتدا موضوع دلخواه خود را انتخاب کنید؛ سپس مناسب با موضوع انتخابی خود قوطی‌ها را جمع کنید تا آن را بسازید؛ مثلاً ساختمان‌های مختلف سرویس، طیاره، کشتی، موتر تیزرفتار، موترسایکل و... بعد قوطی‌هایی که مناسب ساختمان موضوع انتخابی شماست، جمع آوری

کنید. قوطی‌ها را به شکل موضوع دلخواه خود با هم بچسبانید تا شکل منظور شما آماده شود. می‌توانید قسمت‌هایی از قوطی را با قیچی برش دهید تا بعضی از قسمت‌ها را به شکل دلخواه بسازید. (به تصویر تایر موتر پیکپ دقت کنید.)

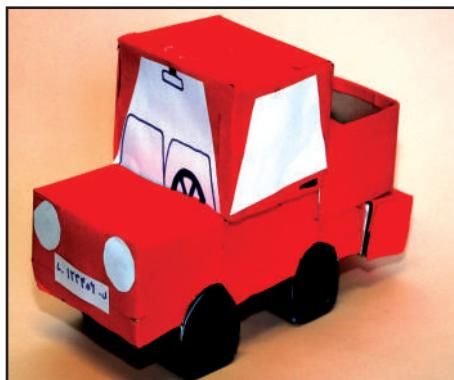
سپس با کاغذهای رنگ آن را بپوشانید یا آنرا رنگ‌آمیزی کنید تا زیباتر شود. در اخیر کار، جزئیات موضوع را بسازید و کاردستی تان را تزیین کنید.

(تصویر ۲) قوطی آب میوه به شکل تایر موتر برش داده شده است.

(تصویر ۱) قوطی‌های باطله

(تصویر ۴) روی قوطی‌ها با کاغذ رنگ پوشانده شده و شیشه‌ها و جزئیات دیگر اضافه شده است.

(تصویر ۳) قوطی‌های باطله به شکل موتر پیکپ به هم چسبانده شده‌اند.

کاپی از نقش‌های هندسی

آیا تا به حال دیزاین‌های خشت‌کاری شده منار جام را دیده‌اید؟

هنرمندان مسلمان مهارت زیادی در استفاده از نقش‌های هندسی برای تزیین آثار مختلف داشته‌اند.

نقش‌های هندسی با استفاده از قواعد دقیق هندسه ترسیم می‌شوند. این نقش‌ها بیشتر برای تزیین بنای استفاده شده است؛ زیرا اجرای طرح‌های هندسی با خشت و کاشی که به شکل مستطیل و مربع استند، آسان است.

تکرار منظم نقش‌های هندسی که طرح دیوارها را پوشانده‌اند، زیبایی خاصی به بنای‌های اسلامی بخشیده است. بعضی از نقوش ترکیب سطح‌های هندسی؛ مانند: مثلث‌ها، مربع‌ها و چند ضلعی‌ها اند و برخی دیگر ترکیبی از سطوح هندسی با نوشته استند. به نقش‌های منار جام و نحوه ترکیب سطوح هندسی دقت کنید و آنرا با طرح «الْحُكْمُ لِلَّهِ» که ترکیبی از سطوح هندسی با خطوط نوشته اند، مقایسه کنید. در هر یک از طرح‌ها به ارتباط میان سطوح هندسی و ترکیب‌نهایی توجه کنید. بینید که چگونه برای طراحی هر یک از این نقش‌ها، ذوق هنری با علم هندسه در آمیخته شده است.

برای تهییه کاپی از نقش‌های هندسی متنوع، می‌توانید با استفاده از

کاغذ ترس، طرح مورد نظر را روی کاغذ یا مقوا پیاده کنید؛ سپس آن را مشابه طرح نمونه رنگ‌آمیزی کنید.

(تصویر ۱) طرح با استفاده از کاغذ ترس پیاده شده است.

(تصویر ۲) رنگ‌آمیزی فسمت‌های مختلف طرح

(تصویر ۳) کاپی نقش‌های هندسی آمده است.

تمرین

- ۱ - انواع نقش‌های هندسی را در چه هنرهايی می‌بینيد؟
- ۲ - انواع نقش‌ها هندسی که در محیط زنده‌گی شما وجود دارد، بباید و به نظم هندسی آن‌ها توجه کنید.
- ۳ - از یک نمونه نقش‌ها هندسی ساده کاپی تهیه کنید و آن را رنگ‌آمیزی نمایید.

آشنایی با نهادهای هنری افغانستان

آیا می‌دانید هنرمندان در چه جاهایی تحصیل می‌کنند؟

در افغانستان نهادهای آموزشی مختلفی برای آموزش هنرمندان وجود دارد. افراد علاقه‌مند می‌توانند در این مراکز در رشته هنری دلخواه خود تحصیل کنند. مهمترین نهادهای هنری افغانستان عبارت اند از:

- **مکتب صنایع نفیسہ کابل:** این مکتب به پیشنهاد استاد «غلام محمد میمنه‌گی» در سال ۱۳۰۲ ه.ش. تأسیس شد تا علاقه‌مندان در رشته‌های نقاشی و رسمی، مهندسی، سرامیک، نجاری، بافت و طباعتی تحصیل کنند. از این مکتب استادان چیره‌دست فارغ‌التحصیل شده اند؛ از جمله استاد «غوث الدین»، استاد «کریم شاه خان» و استاد «خیر محمد خان یاری».

- **مکتب غلام محمد میمنه‌گی:** این مکتب در زمان محمد ظاهر شاه در چوکات وزارت اطلاعات و فرهنگ به وجود آمده و کورس‌های صنایع مستظرفه نام داشت. در این مکتب ابتدا رشته نقاشی تدریس می‌شد؛ ولی به تدریج رشته‌های مجسمه سازی و مینیاتوری به آن اضافه شد و به یک مکتب خوب هنری مبدل گردید. در این کورس شاگردان زیادی در رشته نقاشی با آموزش استاد خیر محمد یاری و استاد خیر محمد عطاوی تربیت شده اند.

- **پوهنخی هنرهای زیبای پوهنتون کابل:** دیپارتمانت هنرهای زیبا از ابتدا در وقت جمهوریت محمد داود خان در چوکات پوهنخی ادبیات پوهنتون کابل آغاز به کار کرد؛ سپس در سال ۱۳۶۳ ه.ش. مستقل شده و به نام پوهنخی هنرهای زیبا به کار خود ادامه داد. در این پوهنخی دیپارتمانهای نقاشی، گرافیک، تیاتر، موسیقی و مجسمه سازی وجود دارد و استادان مجبوب و ورزیده به تدریس هنرهای مختلف و تربیت شاگردان

مشغول اند. برنامه‌های فارغ‌التحصیلان بعضی از رشته‌ها در تلویزیون‌های دولتی و خصوصی افغانستان به نمایش گذاشته می‌شود.

● **مکتب خرابات محلی کابل:** این مکتب برای اولین بار به طور خصوصی از طرف استادان موسیقی اصیل افغانی، چون: استاد قاسم افغان، استاد غلام حسین، قربان علی خان و پیاراخان برای تدریس موسیقی در کابل تأسیس شد. در این مکتب شاگردان، آوازخوانی و نواختن آلات موسیقی را فرا می‌گرفتند تا در مراسم جشن‌ها و محافل رسمی دولتی و محافل عمومی و غیره شرکت کنند و هنر خویش را در خدمت مردم قرار دهند؛ چنان‌که استاد «قاسم» در یکی از قطعات اشعار خود می‌خواند:

گرندانی غیرت افغانی ام
چون به میدان آمدی می‌دانی ام
پس از او، استاد رحیم بخش هم پارچه موصوف را به معرض اجرا گذاشته است. شاگردان این مکتب برای هنر اصیل موسیقی افغان افتخارات بزرگی را کمایی کردند، به خصوص استاد «سراهنگ» که لقب «سرتاج موسیقی» و «بابای موسیقی» را از طرف هنرمندان و استادان بزرگ هندوستان دریافت کرد.

● **مکتب لیسهٔ مسلکی موزیک:** اولین مکتب هنری موزیک در چوکات رسمی وزارت معارف افغانستان در دههٔ شصت هـ.ش. تأسیس شد. هدف از تأسیس این مکتب، آموختن موسیقی علمی در افغانستان بود که بر علاوه آن سبک کلاسیک نیز تدریس می‌شد.

در بخش موسیقی استادان نامدار رادیو و تلویزیون ملی افغانستان در این لیسه تدریس می‌کردند. از جمله استاد «سلیم سرمست» در خواندن‌های دسته‌جمعی با شاگردان همکاری می‌نمودند.

تمرین

- ۱- آیا می‌دانید در تهیهٔ برنامه‌های رادیو و تلویزیون کدام هنرمندان همکاری دارند؟
- ۲- تفاوت میان کسی که از ذوق خود کار هنری انجام می‌دهد و کسی که از مکتب هنری فارغ‌می‌شود، چیست؟
- ۳- کسانی که از مکاتب هنری افغانستان فارغ‌می‌شوند، در چه شغل‌هایی کار می‌کنند؟

نقاشی از شعر

هنگام شنیدن یک داستان یا شعر زیبا چه احساسی پیدا می‌کنید و چه تصویرهای در ذهن تان ایجاد می‌شود؟

وقتی که یک شعر در وصف دشت، گل، کوه، انسان‌ها، وطن و... می‌شنویم، احساس می‌کنیم که در همان فضاهای حرکت می‌کنیم یا به آن‌ها ارتباط داریم. این تخیلات را می‌توان به صورت نقاشی بیان کرد. به این ترتیب هر کس می‌تواند احساسات خود را با زبان خطوط، شکل‌ها و رنگ‌ها به دیگران بیان کند.

تصویری که از شنیدن یک قطعه شعر یا بخشی از آن در ذهن خود تخیل کرده‌اید، به شکل دلخواه رسمی کنید؛ سپس رنگ‌هایی که با فضای شعر هماهنگی دارد، به آن اضافه نموده به کار خود نگاه کنید و فکر کنید که چه چیزهایی می‌توان به آن اضافه کرد که با فضای شعری هماهنگی بیشتری پیدا کند. هر چیزی که به نظرتان می‌آید، روی نقاشی خود اضافه کنید تا به موضوع شعر نزدیک‌تر شود.

تمرین

شعری را که برای شما جالب است، انتخاب کنید و پس از این که در مورد آن با معلمتان مشورت کردید؛ تصویرهای را نقاشی کنید که احساس شما را از مفهوم شعر به کمک شکل‌ها و رنگ‌ها بیان کند.

آشنایی با کمپیوتر

آیا تا به حال با کمپیوتر کار کرده‌اید؟

کمپیوتر، دستگاهی است که با برق کار می‌کند و امکانات مختلفی دارد، از جمله نوشتن متن‌ها، رسمی طرح‌ها و نقاشی از موضوعات مختلف با این دستگاه به ساده‌گی و با سرعت انجام می‌شود. این دستگاه شامل دو بخش: «سخت افزار» و «نرم افزار» است. سخت افزار کمپیوتر، دارای قسمت‌های مختلفی است که به یکدیگر متصل استند؛ مانند: کیس (Case)، مانیتور (Monitor) یا صفحه‌یی که مانند صفحهٔ تلویزیون است، صفحه کیبورد (Keyboard) که شبیه صفحهٔ تایپ است (برای نوشتن و انجام عملیات مختلف به کار می‌رود) و موس (Mouse) دستگاه کوچکی که روی پد (Pad) کنار کیبورد قرار می‌گیرد. و با فشار دادن دکمه‌های آن می‌توان هر یک از علامت‌های روی صفحه مانیتور را فعال کرد. علامت «مکان نما» (Cursor) که روی مانیتور حرکت می‌کند با موس ارتباط دارد و با حرکت دادن موس، می‌توان جای مکان‌نما را تغییر داد و محل انجام فعالیت (از جمله خط کشیدن) را مشخص کرد. فشار دادن دکمه‌های موس را کلیک کردن (Click) می‌نامند. معمولاً استفاده از دکمهٔ چپ موس را کلیک و استفاده از دکمهٔ راست را «راست کلیک» می‌نامند. برای انجام بعضی از فعالیت‌ها لازم است که دکمه‌ها را دو مرتبه پی‌هم فشار دهید که آن را «دبل کلیک» یا دوبار کلیک می‌نامند.

نرم افزار کمپیوتر شامل برنامه‌های مختلفی است که در دستگاه وجود دارد و با هر یک از آن‌ها می‌توان کارهای خاصی را انجام داد، مانند پروگرام Paint که برای رسمی و نقاشی است و با ویندوز (Windows xp) یا برنامه اصلی کمپیوتر همراه است. برای استفاده از کمپیوتر ابتدا باید آن را روشن کرد، روشن کردن کمپیوتر با

(تصویر۱) قسمت‌های مختلف
کمپیوتر: مانیتور (بالا سمت راست).
کیبورد (پایین سمت راست) و کیس
در سمت چپ

دکمهٔ روی کیس و دکمهٔ روی مانیتور انجام می‌شود. هنگامی که کمپیوتر را روشن می‌کنید، ویندوز XP به صورت خودکار آغاز می‌شود و صفحهٔ Welcome ظاهر می‌گردد؛ سپس دسکتاپ (Desktop) ظاهر می‌گردد که در آن می‌توان با برنامه‌های مختلف کار کرد. تعدادی آیکن (Icon) روی دسکتاپ دیده می‌شود که مربوط به برنامه‌های گوناگون است و روی هر کدام کلیک کنید، فعال می‌شود.

علاوه بر این آیکن‌ها با دکمهٔ استارت (Start) می‌توان برنامه‌ها را شروع کرد. با کلیک کردن روی دکمهٔ استارت جدول برنامه‌ها باز می‌شود و علامت مکان‌نما را روی هر یک نگهدارید، برنامهٔ دیگری باز می‌گردد. با انتخاب هر برنامه می‌توانید داخل فضای آن شوید و پنجرهٔ جدیدی باز می‌شود که امکانات خاصی دارد. پس از اتمام کار باید کمپیوتر را خاموش کنید.

برای خاموش کردن کمپیوتر باید حتماً از برنامهٔ ویندوز XP خارج شوید. برای این کار وارد منوی استارت شوید که پایین آن نوشته شده Turn off computer روی آن کلیک کنید.

پنجرهٔ کوچک دیگری باز می‌شود در وسط آن دکمهٔ Turn off computer است روی آن کلیک کنید تا ویندوز XP بسته شود و کمپیوتر خاموش گردد.

(تصویر۲) صفحهٔ کیبورد

تمرین
به برنامه‌های آموزشی کمپیوتر در تلویزیون نگاه کنید و در مورد آن‌ها با هم گفت و شنود کنید.

کاپی از یک مینیاتوری ساده

آیا می‌توانید بدون استفاده از کاغذ ترس کاپی تهیه کنید؟

در صنف هشتم با مینیاتوری آشنا شدید. چگونه می‌توانید از یک مینیاتوری ساده کاپی تهیه کنید. تصویر مینیاتوری دلخواه خود را انتخاب کنید. با دقت به خطها، نقش‌ها و رنگ‌های تصویر نگاه کنید.

تا به حال برای کاپی کردن طرح‌ها و نقش‌های مختلف از کاغذ ترس استفاده کرده‌اید؟ اکنون سعی کنید بدون استفاده از کاغذ ترس، اول با دقت هر شکل را ببینید و سپس از روی آنچه دیده‌اید، کاپی کنید. کاغذی به اندازهٔ تصویر مینیاتوری دلخواه خود آماده کنید و بزرگترین شکل آن را مشابه طرح اصلی درصفحه کاغذ جا دهید؛ سپس شکل‌های کوچک را مناسب با طرح اصلی به آن اضافه کنید و طرح را تکمیل نمایید.

طرح آماده را با سکاشتیپ روی میز یا تخته طراحی نصب کنید. با استفاده از رنگ آبی، رنگ‌های طرح اصلی را بسازید و به ترتیب از تیره به روشن روی کاغذ کاپی کنید.

به خاطر داشته باشید، رنگ‌های جدید را وقتی استعمال کنید که رنگ‌های قبلی خشک شده باشند. تا آنجا که می‌توانید جزئیات را به رسم‌تان اضافه کنید؛ پس از اتمام کار، صفحهٔ کاغذ را از میز یا تختهٔ طراحی جدا کنید. می‌توانید آن را در قاب شیشه‌یی نگهداری کنید.

(تصویر ۲) طرح به کاغذ ترس منقل شده است.

(تصویر ۱) مینیاتوری اثر کمال الدین بهزاد

(تصویر ۴) قسمت‌هایی از کار رنگ‌آمیزی شده است.

(تصویر ۳) طرح روی کاغذ منتقل شده است.

تمرین

از یک مینیاتور ساده کاپی کنید.

آشنایی با انواع گلدوزی

آیا می‌دانید گلدوزی روی پارچه چقدر قدامت دارد؟

(تصویر ۱) روپوش زنانه،
گلدوزی روی پارچه دستیاب
ابرشمنی،

یکی از روش‌های قدیمی تزیین پارچه سوزن دوزی، نخ دوزی یا گلدوزی است. از قرن سوم ق. م. تا قرن اول میلادی نمونه‌های گلدوزی پیشترفته در روسیه، چین و آسیای مرکزی یافت شده است. در قرن‌های بعدی سوزندوزی بیزانس بسیار مرغوب بود.

پس از آن در نقاشی‌های دیواری مقابر مصر هم سوزندوزی‌هایی دیده شده است. بر روی نقش بر جسته‌گی‌های تخت جمشید نیز، جامه‌های بزرگان، گلدوزی شده و رواج این هنر را نشان می‌دهد. پس از ظهور دین مبین اسلام در دورهٔ صفویه، ظرافت گلدوزی‌های افغانی و ایرانی شهرت جهانی داشت، امروز از تاپهٔ ماشینی برای ایجاد طرح‌های متنوع بر روی پارچه‌ها و از چرخ‌های

گلدوزی ماشینی، نیز استفاده می‌شود. امروزه گلدوزی دستی اغلب به صورت یکی از رشته‌های هنرهای سنتی در نظر گرفته می‌شود و ارزش هنری آن بیش از جنبهٔ کاربردی آن‌ها مورد توجه است. گلدوزی از هنرهایی است که امروز نیز در افغانستان رایج بوده و با ظرافت و زیبایی خاصی انجام می‌شود. نمونه‌های مختلف گلدوزی برای تزیین پارچه‌های لباس، پرده، سرمیزی، روکرنسی، جاینماز، شال، کلاه، کفش، روپوش اسپ و استر،... استفاده می‌شود. روش‌های مختلف گلدوزی به سه دستهٔ اصلی تقسیم می‌شود. در روش اول سراسر پارچه با نقش‌های رنگینی پوشانده می‌شود. در روش (۱) توجه کنید. در روش دوم نقش‌ها بخشی از پارچه را اشغال می‌کنند و رابطهٔ زیبایی میان طرح و رنگ نقش‌های گلدوزی شده در زمینهٔ پارچه به وجود می‌آید. تصویر (۲) را ببینید. روش سوم که نمونهٔ پیشرفتهٔ این هنر است انواع مختلفی دارد، مانند: گرافدوزی یا چکمه‌دوزی که تعدادی تار یا پود یا هر دو را بیرون می‌کشند و با بخیه‌های ظریف می‌دوزند و اطراف آن را سوزن‌دوزی می‌کنند تا نقش

(تصویر ۳) بخارادوزی

جدیدی به وجود آید. به نمونه گراف دوزی در تصویر (۳) نگاه کنید.

برای گلدوزی از انواع پارچه‌ها و تارها استفاده می‌شود. اگر جنس پارچه مرغوب‌تر باشد و از تار ابریشم، طلا یا نقره برای

(تصویر ۳) گراف دوزی نخی.

گلدوزی استفاده شود، اثر ارزشمندتری به وجود می‌آید. به دو نمونه سوزن‌دوزی با نخ نقره و نخ طلا توجه کنید.

مهم‌ترین نکته در کیفیت گلدوزی، طرح، نقش، رنگ‌آمیزی، ظرافت و دقیقت در اجرای آن است. نقش‌ها اغلب به دو دسته تقسیم می‌شوند، در دسته اول نقش گل، گیاه و زنده جان‌ها دیده می‌شود، به تصویر (۶) نگاه کنید و در دسته دوم نقش‌ها و اشکال هندسی دیده می‌شود. علاوه بر این، گاه در

(تصویر ۴) نقره‌دوزی روی مخلل

میان طرح‌ها و نقش‌ها، نوشه‌هایی هم گلدوزی می‌شود. به تصویر (۷) دقت کنید. یکی از عالی‌ترین

(تصویر ۵) طلا‌دوزی روی تافته

(تصویر ۶) شال عروس، قرن
۱۲

نمونه‌های گلدوزی که امروز در میان مسلمانان رواج دارد، سوزن‌دوزی آیات مبارک قرآن پاک بر روی پردهٔ کعبه معظم است. هنرمندان با تار ابریشم، نقره و طلا آیات قرآن کریم را بر روی مخمل سیاه به صورت برجسته سوزن‌دوزی می‌کنند.

(تصویر۸) سوزن‌دوزی آیات قرآن مجید روی پردهٔ کعبه شریف

(تصویر۷) سوزن‌دوزی بلوج با نقش هندسی

تمرین
نمونه‌های گلدوزی دستی را بباید و آن‌ها را از نظر رنگ، نقش و روش سوزن‌دوزی بررسی کنید.

اجرای گلدوزی ساده

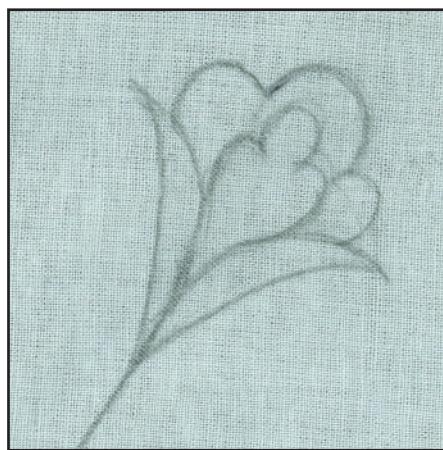
تا به حال چند نمونه گلدوزی انجام داده‌اید؟

برای تزیین پارچه‌های مختلف می‌توانید از گلدوزی استفاده کنید. گلدوزی به روش‌های مختلفی انجام می‌شود. شما می‌توانید یک روش را برای تزیین تکه انتخاب کنید. برای انتقال طرح به روی تکه هم روش‌های مختلفی وجود دارد. گلدوزان ماهر بدون پیاده کردن طرح به روی تکه، طرح‌های متنوع را گلدوزی می‌کنند. دیگران با استفاده از کاربن‌پیر یا شکاف کردن طرح روی کاغذ و

(تصویر۲) چیده‌دوزی طرح روی تکه.

(تصویر۱) طرح گلدوزی روی پارچه پیاده شده است.

ریختن خاکه زغال در شکاف‌ها طرح را روی تکه می‌اندازند. برای انجام گلدوزی، تکه دوزی بدون گل، طرح انتخابی، سند رنگه یا ابریشمی متناسب با رنگ‌های طرح و کارگاه برای محکم گرفتن تکه را آماده کنید.

ابتدا طرح را روی تکه (از طریق شکاف‌ها یا کاربن) بیندازید؛ سپس روی طرح‌ها را با چیهدوزی پر نمایید تا نقش گلدوزی کاملاً منظم و مشخص شود. برای این که طرح زیبا شود با استفاده از نخ‌های رنگارنگ، زمینه طرح‌ها را با روش پخته‌دوزی پر کنید. به این ترتیب طرح‌ها پر از رنگ و زیبا می‌شود. در پخته‌دوزی دقیق کنید که سوزن‌ها دقیقاً کنار هم قرار بگیرند، تا هیچ جای کار خالی نباشد و سطح طرح کاملاً با تارهای رنگه پوشانیده شود.

در پایان کار لازم است که دور تکه خود را قات کنید و بدوزید تا تکه به مرور زمان تارکشی نشود. گلدوزی آماده شده را می‌توانید یا در قاب نگهداری کنید و یا آن را برای زیبا کردن بالش، دستکول، لباس و... استفاده کنید. بر علاوه با تکرار یک نقش روی حاشیه پوش بالش، رو جایی، سرمیزی، روی سینه پیراهن، دور آستین و پایین دامن که با گلدوزی انجام شده باشد، می‌توانید تکه‌های خود را زیباتر سازید.

تمرین

یک طرح ساده را انتخاب کنید و آن را روی تکه گلدوزی کنید.

آشنایی با هنرمندان افغانی

آیا از آثار هنرمندان معاصر افغانی نمونه‌یی را دیده‌اید؟

استاد کریم شاهخان

«کریم شاهخان»، در سال ۱۲۹۸ هـ. ش. در شهر کابل پا به عرصه وجود گذاشت. وی از فارغ‌التحصیلان مکتب «اعدادیه» می‌باشد. فن رسامی را از طریق مکتب صنایع کابل فرا گرفت. استاد کریم شاهخان بعد از فراغت از تحصیل، وظیفة مقدس معلمی را چهل سال به دوش داشت و تدریس هنر رسامی را انجام داد. او از اخلاق عالی و هنری شایسته برخوردار بود. شیوه کار وی بر مکتب ریالیزم بود و علاوه بر نقاشی از منظره در سکیج حیوانات و پرندگان استعداد خاص و لیاقت به سزاوی داشت.

از تالیفات وی کتاب «سکیج حیوانات اهلی و وحشی» است که در سال‌های ۱۳۳۲-۱۳۳۳ هـ. ش. از طرف مکتب صنایع نفیسه کابل طرح و دیزاین شده و از طرف وزارت معارف وقت به چاپ رسیده است. استاد در اواخر دههٔ شصت در کابل وفات نمود.

استاد شبیم

«استاد غلام محی الدین شبیم» فرزند عبدالرحمان در سال ۱۳۱۴ هـ. ش. در مرکز ولایت غزنی چشم به جهان گشود. بعد از فراغت دوره ابتدائیه و ثانوی درجهٔ لیسانس خود را در رشتهٔ هنر از کشور فلیپین دریافت کرد. پس از بازگشت به وطن به حیث معلم هنر در دارالملعومین کابل تقرر حاصل نمود.

استاد شبیم در مدت خدمت ۳۹ ساله‌اش، شخص دلسوز با شاگردان و همکارانش بود. وی در دورهٔ خدمت به افتخارات قابل ملاحظه‌یی مانند دریافت نشان‌ها، مدال‌ها، تقدیرنامه‌ها نایل آمده بود. استاد شبیم در آرت ابتکاری یک شخصیت برازندۀ هنر افغانستان است که آثار زیادی از وی به جا مانده است.

برعلاوهٔ کتاب «رهنمای تدریس نقاشی برای کودکان و نوجوانان» که در سال ۱۳۸۰ هـ. ش. چاپ شده و کتاب «نقاشان معاصر افغانستان» که در سال ۱۳۸۱ هـ. ش. به چاپ رسیده نیز از تألیفات وی می‌باشد.

تمرین

طرحی از پرنده‌گان محیط زیست خود را سکیج (رسامی) نمایید.

تهیه نقش بر جسته از آیت قرآن کریم

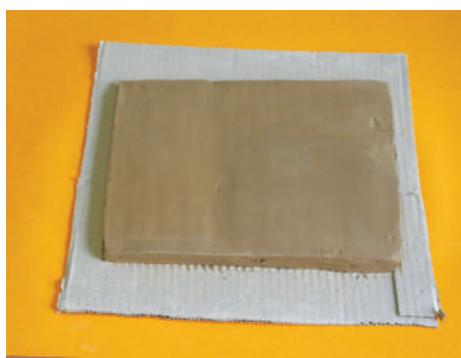
آیا تا به حال لوح سنگی یا گلی قدیمی دیده‌اید؟ این لوحه‌ها را در کجا دیده‌اید؟

لوحه‌های سنگی با نقش‌های تزیینی یا خطوط‌ای اسلامی در همه جای کشور عزیز ما برای تزیین بناها به خصوص در مساجد به کار رفته است. استفاده از خطوط اسلامی ادعیه آیات قرآن پاک در بناها برای زیبایی، تبرک و یادآوری ذکر خداوند متعال است. شما هم می‌توانید آیات مبارک قرآن پاک را که یکی از خوش‌نویسان بزرگ کشور ما نوشته باشد پیدا کنید و از روی آن یک لوحه گلی زیبا برای خانه خود تهیه کنید. ابتدا نمونه‌یی از یک خوش‌نویسی زیبا، در محضرتان بگذارید. هنگام کار با آیات قرآن پاک باید وضو داشته باشید. خطوط کناره

(تصویر ۲) طرح روی لوحه گلی پیاده شده

(تصویر ۱) لوحه گلی آماده

نوشته‌های کاپی را برش دهید و با دقیق از کاغذ جدا کنید تا جای نوشته‌ها خالی شود. طرح آماده شده را روی لوحة گلی به قطر ۲ سانتی‌متر قرار دهید و گوشة طرح را با سنجاق محکم کنید. جای نوشته‌ها را با ابزاری که نوک ظریف داشته باشد به دقیق علامت گذاری کنید؛ سپس کاغذ طرح را بردارید و گل‌های اطراف نوشته‌ها را به ارتفاع یک سانتی‌متر بردارید تا نوشته‌ها برجسته شوند. بعد لبه نوشته‌ها را صاف کاری کنید و بگذارید تا لوحة گلی خشک شود. در صورت تمایل می‌توانید، پس از خشک شدن، آن را رنگ‌آمیزی کنید و به آن ورتبه بزنید تا جلدادر شود.

(تصویر ۴) لوحة آماده شده را صاف کاری کنید.

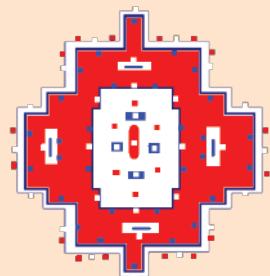
(تصویر ۳) گل‌های اضافی اطراف طرح را بردارید.

تمرین

نمونه زیبا و ساده‌یی از خطوط اسلامی را روی لوحة گلی به صورت برجسته کار نموده و آن را با رنگ تزیین کنید.

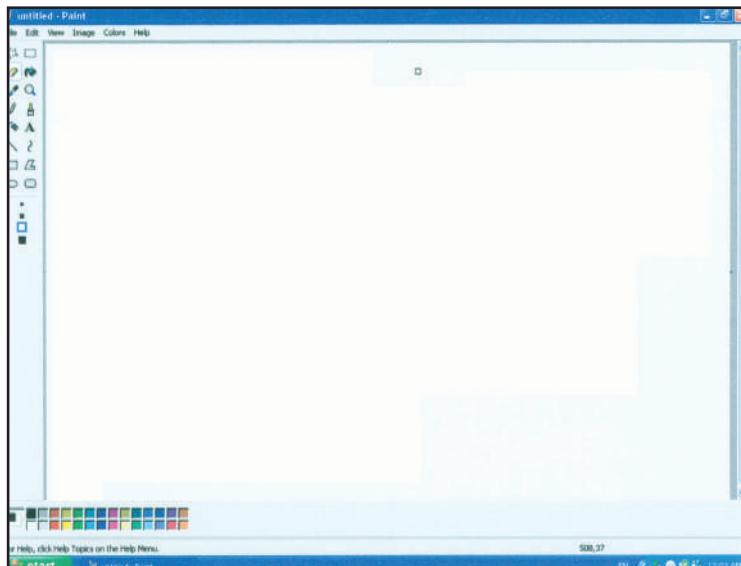
استفاده از برنامه Paint برای نقاشی

شما می‌توانید با کمپیوتر نقاشی کنید.

برای استفاده از برنامه Paint برای نقاشی نخست کمپیوتر را روشن کنید.

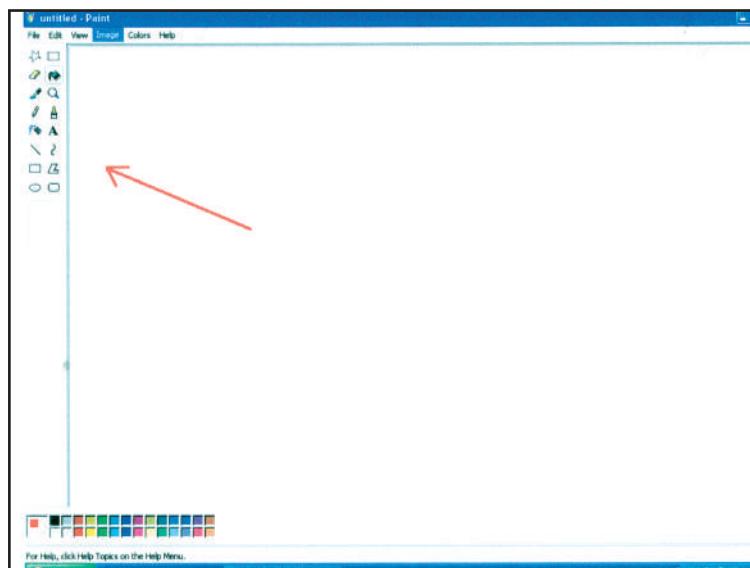
وقتی صفحه اصلی روی مانیتور(Desktop) ظاهر شد با کلیک روی دکمه استارت (Start) که پایین صفحه درگوش سمت چپ قرار دارد، مینوی جدیدی باز می‌شود. در این منو مکان نما را

(تصویر ۱) صفحه Paint روی مانیتور

روی نوشته Programs ببرید تا مینوی دیگری باز شود. در لست Accessories را پیدا کنید و مکان نما را روی آن ببرید. به این ترتیب مینوی جدیدی باز می‌شود که برنامه Paint در آن قرار دارد و باید روی آن کلیک کنید تا وارد برنامه Paint شوید.

بخش اصلی پنجره Paint شامل صفحه بزرگ سفید رنگی است که می‌توانید روی آن رسمی و نقاشی کنید؛ در قسمت سمت چپ بالای این صفحه ابزارها و وسایل رسمی و نقاشی دیده می‌شود، (مانند: پنسل، پنسل پاک، مویک و...). که با کلیک روی هر یک می‌توانید، ابزار مورد نظر را فعال کنید، سپس با حرکت دادن موس روی پد جهت حرکت خطوط را مشخص کنید. روی یکی از علامت‌های پنسل، مویک یا اسپری کلیک کنید و با حرکت دادن موس، خطوط و شکل‌های دلخواه خود را ترسیم کنید؛ سپس علامت دیگری را فعال کنید و با کلیک روی آن شکل‌های جدیدی بکشید و این کار را ادامه دهید تا با همه ابزار این برنامه آشنا شوید.

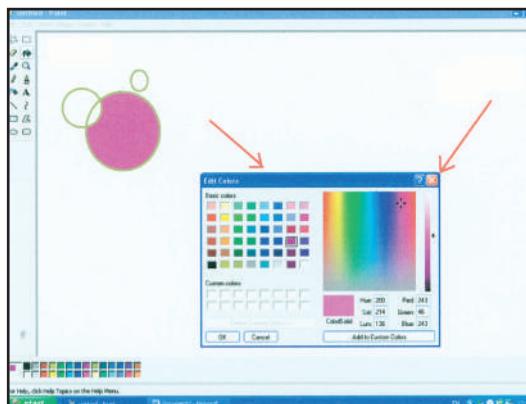
(تصویر ۲) ابزارها و وسایل
رسمی برنامه

در پایین صفحه سمت چپ پلیت رنگ قرار دارد که شامل سیاه و سفید و ۲۶ رنگ دیگر است. با کلیک روی هر یک این رنگ‌ها می‌توانید رنگ دلخواه خود را فعال کنید و خطوط و شکل‌های رنگی ترسیم کنید. با استفاده از ابزار «سطل رنگ» که در مینوی عمودی بالای صفحه سمت چپ قرار دارد و کلیک روی هر یک از رنگ‌های پلیت پایین صفحه می‌توانید سطوح مختلف را رنگ‌آمیزی کنید.

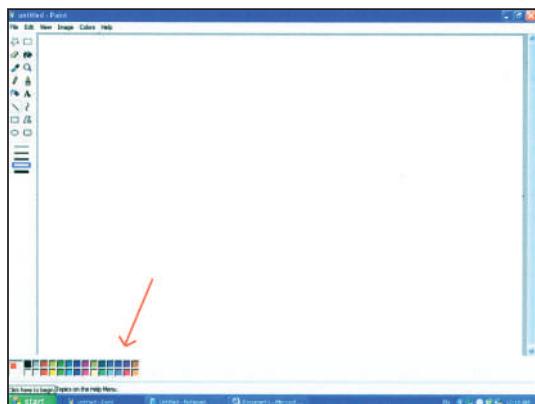
به نوشته‌های بالای صفحه سمت چپ نگاه کنید روی Image کلیک کنید تا مینوی کوچکی باز شود، در این منو روی Clear Image کلیک کنید تا صفحه دوباره سفید شود. حال با استفاده از سطل رنگ و رنگ دلخواه تان صفحه اصلی را رنگه کنید؛ سپس با ابزار و رنگ‌های دیگر روی آن رسامی و نقاشی کنید.

اگر روی هر یک از رنگ‌های پلیت، دبل کلیک کنید پنجره کوچکی باز می‌شود که رنگ‌های بیشتری را در اختیار شما قرار می‌دهد. شما می‌توانید با انتخاب هر یک از رنگ‌های این جدول و کلیک روی دکمه OK این رنگ را فعال کنید و با آن رسامی یا رنگ‌آمیزی کنید.

اگر می‌خواهید از رنگ‌های متنوع تری استفاده کنید؛ پس از بازشدن پنجره کوچک روی دکمه Define Custom Colors کلیک کنید تا جدول رنگ متنوعی در اختیارتان قرار بگیرد. با کلیک روی هر بخش

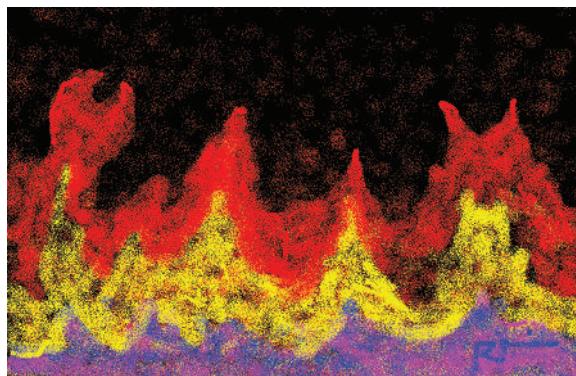
(تصویر ۴) جدول رنگ‌های اضافی و جدول نوارهای رنگی برنامه Paint

(تصویر ۳)، پلیت رنگ صفحه Paint

از رنگ‌های گوناگون جدول، درجه‌های تیره و روشن این رنگ را روی نوار باریک سمت راست جدول می‌بینید و به روی هر یک آن کلیک کنید و بعد دکمه OK را کلیک کنید، رنگ دلخواه شما فعال می‌شود. اگر پس از انتخاب رنگ جدید روی دکمه Add to Custom Colors کلیک کنید، این رنگ جدید به پلیت رنگی صفحه اصلی اضافه می‌شود.

پس از آشنایی با امکانات این برنامه می‌توانید تصویرهای گوناگونی را نقاشی کنید و تخیلات ذهنی، طرح‌های ابتکاری، طرح‌های هندسی و شکل‌های آزاد را به دلخواه خود ترسیم نمایید.

(تصویر ۵) شعله‌های آتش، نقاشی با اسپری از ابزارهای برنامه Paint

(تصویر ۶) طیاره در آسمان، نقاشی با ابزارهای برنامه Paint

تمرین

موضوع دلخواه خود را به کمک برنامه Paint نقاشی کنید.

آشنایی با موزیم‌های ملی افغانستان

موزیم کندهار

آثار و اشیای موزیم کندهار تا سال ۱۳۳۴ هـ.ش. با اشیای شاروالی یکجا و بدون تفکیک نگهداری می‌گردید. در همین سال بر اساس هدایت محترم عبدالغنى نائب‌الحکومه وقت، دفاتر شاروالی و ماموریت موزیم از هم جدا شده و یک اتاق به منظور نمایش آثار موزیم با حفاظت آن‌ها تعیین و فعال گردید. در سال ۱۳۳۹ هـ.ش. بر اساس اقدام وزارت معارف، موزیم کندهار از شاروالی جدا و با داشتن در حدود هفت‌صد (۷۰۰) اثر ملکیت خویش به مدیریت معارف کندهار تعلق گرفت. بعضی از آثار این موزیم جانب ادارات و نهادهای دولتی به موزیم اهدا شده و بعضی آن‌ها از بازار خریداری شده است.

موزیم غزنی

آثار و اشیای قدیمی که در یک حویلی گردآوری شده بود، سبب تأسیس موزیم در غزنی گردید. این اشیا که بیشتر به طور غیر مترقبه به دست آمده است، مانند: تعداد سکه‌ها و نسخه‌های خطی، لوحه‌ها و همچنان پارچه‌های ظرف‌های سنگی، مرمری که در مقبره سلطان محمود غزنی نگهداری می‌گردید؛ اما بعد از حفریاتی که در نقاط مختلف غزنی از جانب هیأت‌های باستان‌شناسی ایتالی‌ی صورت گرفت آثار و اشیای مربوط دوران قبل از اسلام و دوره‌های اسلامی در غزنی کشف شد و بعد از آن موزیم غزنی اهمیت زیادتری کسب کرد. آثار موجوده غزنی دو نوع است. یک تعداد آثار موزیم غزنی، آثاری است که بدون حفریات به دست آمده و بیشتر از بازار غزنی خریداری شده است، مانند: نسخه‌های قلمی، سنگ‌ها، لوحه‌ها، زین اسپ و آثار فلزی و آثاری که از بیرون شهر غزنی و اطراف آن به دست آمده، متعلق به دوران غزنویان است که شامل دو خم بزرگی است که به روی آن نشانه صلیب شکسته و خط کوفی است، مجسمه‌های شیرها که در باغ‌ها به گونه نل‌های فواره از آن استفاده شده است، سنگ‌های مرمرین که بر روی آن تصویرهایی از حیوانات خیالی حک گردیده و سکه‌های مربوط به دوره‌های مختلفی از تاریخ افغانستان می‌باشد.

۲- آثاری که در جریان حفریات کشف شده است. لوحه‌های مرمرین نقاشی شده که در آن نوشته‌های کوفی تحریر گردیده، سکه‌ها، ظرف‌های سفالی، پارچه‌های تزییناتی که غالباً از گل و بعضاً از گچ‌های محلی است. شامل این آثار می‌باشد. اهمیت موزیم غزنی در دو اصل نهفته است اول، این که موزیم غزنی سبک مخصوص هنر دوران غزنویان را نشان می‌دهد. دوم، این که بعضی از آثار موزیم غزنی مربوط به دوران قبل از اسلام است.